

Cevzî'nin *el-Mevzû'ât*'a almadığı, genellikle tarih ve tabakat türü eserlerde geçen bazı uydurma rivayetlerin yine onun tertibine uygun olarak senedleriyle bir araya getirilip tenkitli veya tenkitsiz olarak iktibas edilmesinden ibarettir. 6. Süyûtî, *en-Nüketü'l-bedî'ât 'ale'l-Mevzû'ât* (nşr. Âmir Ahmed Haydar, Beyrut 1411/1991). Rivayetleri çeşitli tarik ve şâhidleriyle birlikte ele alan bu eser, Süyûtî'nin mevzû hadislerle dair çalışmalarının en hacimlisidir. Müellif bu eserini, senedinden sahâbî dışındaki râvileri haffederek *et-Ta'akkubât 'ale'l-Mevzû'ât (et-Ta'lik 'ale'l-Mevzû'ât li'bni'l-Cevzî*; Leknev 1303; Lahor 1303) adıyla ihtisar etmiş, burada mükerrerleriyle birlikte 343 hadisi savunmuş veya eleştirmiştir. 7. Ebû'l-Hasan İbn Arrâk, *Tenzihü's-şerî'ati'l-mevzû'a* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf – Abdullah Muhammed es-Sıddîk [Ebû'l-Fazl İbnü's-Sıddîk], I-II, Kahire 1375, 1378, 1383, 1399/1979; Beyrut 1401). İbn Arrâk, Süyûtî'nin zikredilen eserlerini ihtisar ederek 954'te (1547) tamamladığı bu çalışmasını Kanûnî Sultan Süleyman'a takdim etmiştir. Kitabın mukaddimesinde mevzû hadisin tarifi, nasıl tanınacağı ve hükmü üzerinde durulmuş, "men kezebe 'aleyne" hadisi hakkında İbnü'l-Cevzî'nin derlediği bilgiler özetlenmiş, hadis uyduranlar genel özellikleriyle tanıtılmış ve adları alfabetik bir liste halinde verilerek kısa tenkitleri yapılmıştır (I, 19-33). *el-Le'âli'l-maşnû'a*'nın tertibine uygun biçimde kaleme alınan eserde genellikle önce İbnü'l-Cevzî'nin mevzû sayıp Süyûtî'nin itiraz etmediği, ardından İbnü'l-Cevzî'nin mevzû kabul ettiği, fakat Süyûtî'nin ona katılmadığı, daha sonra da İbnü'l-Cevzî'nin eserinde bulunmayıp Süyûtî'nin tesbit ettiği haberler zikredilmiştir. Sâlih Ma'tûk kitap üzerinde *et-Tezkiretü'l-meşfû'a fi tertibi eḥâdişi Tenzihî's-şerî'ati'l-mevzû'a* adıyla bir çalışma yapmıştır (Beyrut 1407).

Kitâbü'l-Mevzû'ât birçok defa ihtisar edilmiştir. Eserin 14 Zilhicce 626'da (3 Kasım 1229) tamamlanan, fakat kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen *el-Mukteḍab min Kitâbi'l-Mevzû'ât mine'l-eḥâdişi'l-mevzû'ât* adlı bir muhtasarı Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde (nr. 619) bulunmaktadır (Kasım Dobraca, I, 310-311). Abdullah b. Muhammed b. Selîm b. Dâvûd b. Yûsuf en-Nevâcî'nin 748'de (1347) kaleme aldığı *Muḥtaşaru Mevzû'âti İbni'l-Cevzî* adlı eserin bir nüshası da aynı kütüphanede kayıtlıdır

(nr. 3313). *Kitâbü'l-Mevzû'ât* üzerine yapılan muhtasarların en önemlisi, Zehebî'nin 991 rivayeti ihtiva eden *Telḥîşu Kitâbi'l-Mevzû'ât* adlı çalışmasıdır (nşr. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm b. Muhammed, Riyad 1419/1998). Zehebî, *Tertibü'l-Mevzû'ât* diye de anılan eserine *Kitâbü'l-Mevzû'ât*'taki rivayetlerin bir kısmını almamış, İbnü'l-Cevzî'nin hadisler hakkındaki tenkitlerini ihtisar etmek yerine onları kendi üslûbuyla kısaca vermiş, bazan da hiçbir eleştiride bulunmamıştır. Zehebî ayrıca *Eḥâdiş muḥtâre min Mevzû'âti'l-Cevrekânî (Cûzekânî) ve'bni'l-Cevzî* adlı çalışmada (nşr. Abdurrahman b. Abdülcebbâr el-Firayvâî, Medine 1404) doksan dokuz rivayeti bir araya getirmiştir. (Ebû) Bedr b. Selâme'nin *Muḥtaşaru Mevzû'âti İbni'l-Cevzî* adlı eserinin Ebû Zer el-Halebî'nin hattıyla olan bir nüshası Halep'te *et-Tekyetü'l-İhlâsiyye*'de bulunmaktadır (Muhammed Râgıb et-Tabbâh, VIII [1928], s. 369). Kitabı Firkâh ve *ed-Dürerü'l-maşnû'ât fi'l-eḥâdişi'l-mevzû'ât* ismiyle Seffârî'nin de ihtisar etmiş, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *el-Menârü'l-münif fi's-şahîḥ ve'z-ẓâ'if* adlı eserinin de *Kitâbü'l-Mevzû'ât*'ın muhtasarı olduğu ileri sürülmüştür (*DİA*, XX, 121).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzû'ât mine'l-eḥâdişi'l-mevzû'ât* (nşr. Nureddin Boyacılar), Riyad 1418/1997, I-III; İbnü's-Salâh, *Mukaddimetü İbni's-Salâh* (nşr. Âişe Abdurrahman), Kahire 1411/1990, s. 279; İbn Hacer el-Askalânî, *el-Kavûlû'l-müsedded*, Haydarâbâd - Dekken 1319; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Kahire 1379/1959, I, 278-281; a.m.f., *et-Ta'akkubât 'ale'l-Mevzû'ât*, Hindistan 1303, s. 60; İbn Arrâk, *Tenzihü's-şerî'a*, I-II; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 917; Kasım Dobraca, *Katalog Arapskih, Turskih i Perzijskih Rukopisa*, Sarajevo 1963, I, 310-311, 343-344; Abdülhamid el-Alûcî, *Mû'ellefâtü İbni'l-Cevzî*, Bağdad 1385/1965, s. 145-146; Ömer b. Hasan Osman Fellâte, *el-Vaz' fi'l-ḥadîs*, Dimâşk - Beyrut 1410/1981, III, 455-476, 479-480; M. Yaşar Kandemir, *Mevzû Hadisler*, İstanbul 1997, s. 142-146, 154-160; Muhammed Râgıb et-Tabbâh, *MMİADm.*, VIII (1928), s. 369; H. Yunus Apaydın, "İbn Kayyim el-Cevziyye", *DİA*, XX, 121.

M. YAŞAR KANDEMİR

MEVZÜÂTÜ'L-ULÛM (موضوعات العلوم)

Taşköprizâde Kemâleddin
Mehmed Efendi'nin
(ö. 1030/1621),

babasının yazdığı *Miftâhu's-sa'âde* adlı
eserin ilâvelerle Türkçe'ye tercümesi
(bk. MİFTÂHU'S-SAÂDE).

MEVZUN

(bk. VEZNÎ).

MEY

(مى)

Sâlikî kendinden geçiren
ilâhî aşk anlamında
bir tasavvuf simgesi
(bk. SEKR).

MEY ZİYÂDE

(مى زياده)

(1886-1941)

Edebiyatçı, yazar ve mütercim.

Nâsıra'da doğdu. Babası Lübnanlı bir Mârûnî olan eğitimci İlyâs Ziyâde, annesi Filistin asıllı Ortodoks Nüzhet Muammer'dir. Rahibe okullarında Fransızca olarak eğitim gördü. İçine dönük bir yaratılışa sahip olan Mey (Mârî) Ziyâde öğrenciliği sırasında Alphonse de Lamartine, Alfred de Musset, Pierre Loti, George Sand, Madame de Stail, Madame de Sévigné gibi Fransız yazarlarının hayatını okudu ve onlardan çok etkilendi. 1908 yılında ailesiyle birlikte Kahire'ye göç etti; burada çeşitli okullarda Fransızca dersleri verdi. Babasının *el-Mahrûse* adlı gazeteyi devralıp 1909 yılından itibaren yayımlamaya başlaması üzerine Arapça'sını ilerletip yazılarını bu dilde yazmaya başladı ve ilk Arapça yayını olarak Brada'nın *Le retour du flot* adlı romanını *Rücû'u'l-mevce* ismiyle neşretti. Arapça'nın yanı sıra Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Almanca bilen, yazılarında "Kenâr, Âide, İsis Copia" gibi takma adlar kullanan Mârî, daha sonra Mârî'nin ilk ve son harflerinden oluşan Mey (Meyy) kısaltmasını takma ad olarak seçmiş ve Arap edebiyatında Mey Ziyâde olarak tanınmaya başlamıştır.

1911 yılından itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan yazıları sebebiyle büyük bir üne kavuştu. Evi salı günleri zamanın Mısır, Suriye ve Lübnanlı edip, şair, ilim ve siyaset adamlarının devam ettiği bir edebiyat mahfili haline geldi. Bu toplantılara Melek bint Hifnî Nâsîf, Mustafa Sâdik er-Râfî, Tâhâ Hüseyin, Abbas Mahmûd el-Akkâd, Selâme Mûsâ, Ya'kûb Sarûf, Lutfi es-Seyyid, Ahmed Şevki, Hâfız İbrâhîm gibi meşhur kişiler katılıyordu. Mey Ziyâde bu dönemde *el-Ehrâm*, *el-Hilâl*, *el-Muḥattam*, *el-Mukteḥaf*, *Progrés égyptien* ve *Egyptian Mail* gibi

gazete ve dergiler için makale ve inceleme yazıları kaleme aldı. 1916'da kaybolduğu Kahire Üniversitesi'nde felsefe tarihi, Arap edebiyatı ve ahlâk gibi dersler okudu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından o zamana kadar gazetelerde çıkan yazılarını toplayarak çeşitli adlarla yayımladı.

Mey Ziyâde 1929'da babasının, birer yıl ara ile annesinin ve çok sevdiği yazar Cüb-rân'ın ölümüyle sarsıldı, arka arkaya gelen bu ölümler onu ruhen çökertti. 1932 yılında Fransa, İngiltere ve Roma'ya seyahate çıktı, fakat bu gezilerinden daha çok yıpranmış olarak döndü. 1935'te vesayet altında bulundurulup servetinden yararlanmak amacıyla akrabaları tarafından Lübnan'daki Ufûriye Hastahanesi'ne götürüldü, iki yıl sonra buradan alınarak Beyrut'taki Rebiz Hastahanesi'ne nakledildi. Delirdiğini iddia edenlere cevap olmak üzere 1938 yılında Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'nde "Risâletü'l-edib ile'l-hayâtî'l-Arabiyye" başlıklı bir konferans verdi. Bunun üzerine vesayeti kaldırıldı, Lübnan'dan ayrılıp Kahire'ye döndü. Ancak Feliks Fâris ile Emîn er-Reyhânî'nin ölümlerini duyunca büyük bir şok geçirdi ve 19 Ekim 1941'de Meâdî Hastahanesi'nde öldü.

Yazılarıyla toplumun ıslah edilmesini hedefleyen Mey Ziyâde'nin hemen hemen bütün yazdıklarının değişmez özelliği sosyal içerikli oluşudur. Düşünceleri genellikle ılımlı ve açık olmakla birlikte içine dönük ve melankolik yapısının etkisiyle teliflerinde kolaylıkla anlaşılmayan derinliklerin mevcudiyeti sezilir. Yazılarında duygusal yönün daha ağır bastığı, okuyucularının aklına hitap ederken bile duygusal ve estetik tesir yoluyla amacını gerçekleştirilmeye çalıştığı görülür.

Eserleri. Makale, deneme, inceleme, roman, şiir, mektup gibi telifleri, konferans ve çevirileri olan Mey Ziyâde'nin başlıca eserleri şunlardır: 1. *Fleurs de rêve* (Kahire 1911). Alphonse de Lamartine'den etkilenecek yazılan ve ona ithaf edilen romantik, mensur ve manzum Fransızca bir koleksiyon olup Lübnanlı Cemîl Cebr tarafından *Ezâhîr* (*Ezhâr hûlm*) adıyla Arapça'ya çevrilmiştir (Beyrut 1952). 2. *Bâhişetülbâdiye* (Kahire 1920; Beyrut 1975). Bu isim 1886-1918 yılları arasında yaşayan Mısırlı edebiyatçı Melek bint Hifnî Nâsır'ın takma adıdır. Kadın hakları savunucularından olan Melek bint Hifnî Nâsır bu konudaki makalelerini *en-Nisâ'iyât* adlı kitabında toplamıştır. Mey Ziyâde bu eserinde Melek bint Hifnî Nâsır'ın şahsi-

yeti, sosyal nazariyesi ve Arap kadınının durumunun geliştirilmesi konularında eleştiri ve değerlendirmeler yapmaktadır. 3. *Sevânihu fetât* (Kahire 1922; Beyrut 1975). Sosyal konulardaki denemeleriyle hayat felsefesine dair görüş ve hâtıralarının toplandığı eseridir. 4. *Kelîmât ve işârât* (Kahire 1922; Beyrut 1975). Sosyal adalet, yoksulluk sorunu ve çözüm yollarını ele alan edebî, ilmî ve felsefî konferanslarıyla konuşmalarını içermektedir. 5. *el-Müsâvât* (Kahire 1922; Beyrut 1975). Aristokrasi, kölelik, devrimci sosyalizm, demokrasi, anarşizm, nihilizm, sosyal adalet, sosyal sınıfların doğuşu gibi konuları ihtiva etmektedir. 6. *Zulûmât ve eşî'a* (Kahire 1923). Cüb-rân Halîl Cüb-rân'ın etkisiyle yazdığı romantik, lirik mensur şiirlerinden meydana gelmektedir. 7. *Şahâ'if* (*'an eşhâs*) (Kahire 1924; Beyrut 1975). Edebî tenkide dair bir mukaddime ile iki bölümden meydana gelen eserin birinci bölümü bazı Arap ve Fransızlar'a dair yazdığı makaleleri, ikinci bölüm Denizci Sinbad'ın maceralarını içerir. 8. *Resâ'ilü Mey* (der. Madelaine Arkas, nşr. Cemîl Cebr, Kahire 1948). Eserde, insan hayatının sorunları üzerine müellifin kadınlara nasihatlerini içeren muhayyel mektupları bir araya getirilmiştir. Mey Ziyâde'nin *Mey* ve *Cüb-rân* (Cemîl Cebr, Beyrut 1950), *Afyâf min hayâtî Mey* (Tâhir et-Tanâhî, Kahire 1974) ve *Mey Ziyâde* (Antuvân el-Kavvâl, Beyrut 1993, s. 137-145) gibi eserlerde de dağınık olarak mektupları bulunmaktadır. 9. *Resâ'ilü Mey* (der. Cemîl Cebr, Kahire 1954). Cüb-rân Halîl Cüb-rân, Emîn er-Reyhânî, Selmâ Sâîğ ile müellifin evindeki sohbetlere katılan âlim, edip, şair ve sanatkârlarla yazışmalarını ihtiva eder. 10. *Â'îşe Teymûr: Şâ'iretül-'î-âlfâ* (Beyrut 1975).

Mey Ziyâde'nin çevirileri de şunlardır: 1. *İbtisâmât ve dümû'* (Kahire 1911, 1921). *el-Hubbü'l-Almânî* adıyla anılan eser Friedrich Max Müller'in *Deutsche liebe* adlı romanının tercümesidir. 2. *Rücû'u'l-mevce* (Kahire 1925; Beyrut 1975). Brada'nın *Le retour du flot* isimli romanının çevirisidir. 3. *el-Hub fi'l-'azâb* (Kahire 1952). İngiliz yazarı Conan Doyle'in *The Refugees* adlı romanının tercümesidir. Müellifin eserleri *el-Mü'ellefâtü'l-kâmile li-Mey Ziyâde* ismiyle bir araya getirilmiştir (derleme ve tahkik: Selmâ Haffâr el-Kezberî, I-II, Beyrut 1975, 1982). Antûn el-Kavvâl yazarın makale, mektup, konferans ve konuşmalarından seçmeleri *Nuşûş hârice'l-Mecmû'a: Mey Ziyâde* adlı eserde toplamıştır (Beyrut 1993).

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 259-262; Yûsuf Es'ad Dâğır, *Meşâdirü'd-dirâsâti'l-edebiy-ye*, Beyrut 1956, II, 435-441; Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 121-122; Cemîl Cebr, *Mey Ziyâde fi hayâtihâ ve edebihâ*, Beyrut 1960; Hannâ el-Fâhûrî, *Târîhu'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1960, s. 1109-1110; a.mlf., *el-Mûcezz fi'l-edebî'l-'Arabî ve tâ-rîhih*, Beyrut 1985, IV, 347-374; Mârûn Abbûd, *Cûdûd ve kudemâ'*, *dirâsât ve nakd ve mû-nâkaşât*, Beyrut 1972; Fârûk Sa'd, *Bâkât min hadâ'iki Mey*, Beyrut 1983; L. Şeyho, *Târîhu'l-âdâbi'l-'Arabîyye*, Beyrut 1991, s. 486; Vedâd Sekâkîni, *Mey Ziyâde fi hayâtihâ ve âşârihâ*, Kahire, ts. (Dârü'l-maârif), s. 3-55; Enver el-Cündî, *Edebü'l-mer'eti'l-'Arabîyye*, Kahire, ts. (Matbaatü'r-risâle); Antuvân el-Kavvâl, *Nuşûş hârice'l-mecmû'a: Mey Ziyâde*, Beyrut 1993, s. 9-13; ayrıca bk. tür.yer.; Gureyd eş-Şeyh, *Mey Ziyâde*, Beyrut 1414/1994, tür.yer.; Hasan Taşdelen, *Mey Ziyâde*, 20. Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri ve Tesirleri (doktora tezi, 2000), ÜS Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; E. Rossi, "Una Scrittrice Arabe Cattolica Mayy (Marie) Ziyâdah", *OM*, V/11 (1925), s. 604-613; S. Moreh, "Mayy Ziyâda", *EP* (İng.), VI, 927-928.

EROL AYYILDIZ

MEYBÜDÎ

(bk. KÂDÎ MİR MEYBÜDÎ).

MEYDAN CAMİİ

Tokat'ta

XV. yüzyılın sonlarında yapılmış cami.

Şehrin merkezinde Meydan mahallesinde yer alan yapı Hatuniye Camii olarak da tanınmaktadır. Vaktiyle cami, medrese ve imaretten oluşan bir külliye halinde iken bunlardan medrese tamamen ortadan kalkmış, imaret ise harabe haline gelmiştir. Caminin, taçkapısı üzerinde yer alan kitâbeden 890 (1485) yılında Sultan II. Bayezid'in annesi Gülbahar Hatun adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde mevcut olan külliye'nin vakfiyesi 898 (1492) tarihlidir. Caminin önündeki şadırvan ise XX. yüzyılın başında inşa ettirilmiştir.

Kesme taştan yapılan caminin harimi kare planlı ve tek kubbelidir. İki yanda yine kare planlı ve kubbeli birer oda halinde tabhâne mekânları yer alır. Mukarnaslı ve baklavalı başlıklara sahip sütunlara oturan sivri kemerli açıklıklı ve beş kubbeli son cemaat yerinde mermer kullanılmıştır. İki renkli taşlı, oldukça dikkat çeken ihtişamlı taçkapı üstte Bursa kemeri altında mukarnaslı yaşmaklı olup altta yay kemerli açıklığa sahiptir. Yanları sütunçerle yumuşatılmış olan kapının iki ta-